

Forord

Dette nummer af *K&K* sætter fokus på en af dansk modernismes store forfattere: Peter Seeberg. Seeberg, som døde i 1999, 73 år gammel, står med sine eksistentielt orienterede noveller og romaner, som en af de vigtigste eksponenter for den litteratur, der skrev på erfaringen af 2. verdenskrig, og som genkommende tema behandler forsøget på at finde værdier og betydning i en verden, hvor alle sådanne har vist sig kontingente eller direkte forløjede. Som Seeberg selv en gang udtrykte det i et interview, så kan hans indsats på tværs af næsten et halvt århundredes forfattervirksomhed betragtes som et forsøg på »at fastholde tilværelsen i det jordiske« – hvilket dog ikke er lige let, for som han tilføjer: »Desværre har vi jo en drivkraft i os til at nedsætte værdien af det, vi har. Og i stedet give os over til frelsthed og transcendens.«¹ Hos Seeberg har dette paradoks fundet en bred vifte af udtryk og udtryksformer, strækkende sig fra det absurdistiske i det tidlige forfatterskab, til den mere konkrete og realistiske novellistik i det senere. Forfatterskabet er i den henseende rigt (om end ikke specielt volumniøst) – dels i kraft af at det udtryksmæssigt strækker sig fra en klassisk europæisk modernistisk form til de 'lister' (Seebergs egen betegnelse), han senere skriver; dels fordi det har en mærkbar resonansbund bestående af kontinental filosofi (Nietzsche, Wittgenstein, m.fl.), og interesse for det mytiske og mytologiske funktion i menneskets liv.

Under overskriften »Verdensordenens umulighed« diskuterer Jan Bruun Jensen netop mytens rolle og betydning i Seebergs forfatterskab. Som Bruun Jensen viser, så har receptionen af forfatterskabet i udbredt grad fokuseret på det mytiske aspekt af forfatterskabet og betragtet det fra det synspunkt, at det måske »nok lagde ud i en modernistisk-absurdistisk løjerlighed, men [...] siden udviklede sig til en gemytlighedens og lokalkolorittens skæmmende skrivertrøld«, for nu at citere artiklens polemiske anslag selv. Ifølge Bruun Jensen var det for Peter Seeberg en udtalt bestræbelse at komme så langt væk fra myten som muligt, idet han betragtede den som »indbegrebet af de sproglige former, der spilder den halve verden på gulvet, mens de lyver om resten.« Derfor blev det et væsentligt projekt, at opfinde sproget på ny, og Bruun Jensen viser, hvorledes den filosofiske ramme for forfatterskabet er meget større end receptionens oftest sporadiske henvisninger til Nietzsches og Wittgensteins betydning lader forstå. Fra romanen *Hyrder*

1. Marianne Juhl, interview med Peter Seeberg: »I Sorgmunter tillid«, in *Weekendavisen*, 7.9.1990.

(1970) og hen gennem resten af forfatterskabet udøver Seeberg en sprog- og videnskritik, der foruden hans nære slægtskab med de to førnævnte også viser forbindelser til Derrida samt rummer hele Bachtins forsonende overgivenhed.

Knud Bjarne Gjesing analyserer i sin artikel, »Relativitetens etik«, det spændstige forhold mellem moral og nihilisme, som et vigtigt tema i forfatterskabet. Gjesing viser, hvorledes Seeberg deler afgørende forudsætninger med en nihilistisk absurdisme, uden selv at være værdinihilist. Tværtimod er han en dybt moralsk – til tider endog moraliserende – forfatter, der lader sine oftest anonyme og refererende fortællere slå ud i be- eller fordømmelse af fortællingernes karakterer. Ikke forstået derved, at han sætter et fast værdisæt ind som korrektion til den relativitet intethedens absolutthed fordrer, men fordi relativisering i sig selv indeholder en etisk fordring – nemlig fordringen om, at det relative bliver fastholdt som relativt, så man hverken gør sig selv eller de pragmatiske ordninger, der provisorisk oprettes i den foreløbige eksistens, til noget helligt og absolut.

Også Lotte Thyrring Andersen undersøger aspekter af forfatterskabets overordnede tema – menneskets forhold til virkeligheden og dets søgen efter fast grund i en verden, hvor værdierne er blevet relative. I artiklen »Så lad det være mig. Monolog og dialog i Peter Seebergs forfatterskab med særlig vægt på *Værkfører Thomsens endelige hengivelse*« viser Thyrring Andersen hvorledes man parallelt med denne tematiks uforanderlighed også kan spore nogle afgørende forskydninger i opfattelsen af menneskets muligheder for at træde i et virkeligt forhold til verden – forskydninger, som kommer til udtryk i en håbefuld munterhed og en forløsende tro på, at meningen ikke kun afhænger af os selv, men også kan være virkelighedens gave til os. Med inddragelse af Martin Bubers dialogtænkning og med afsæt i nogle af Seebergs tidlige tekster (bl.a. *Fugls Føde* (1957) og »Patienten« (skrevet i 1957-8)), viser Thyrring Andersen, hvordan *Værkfører Thomsens endelige hengivelse* (1986) er et forsøg på at skildre et menneske, for hvem meningen er en mulighed og ubekymretheden inden for rækkevidde. Det Thyrring Andersen med hjælp fra Martin Buber betegner som det tidlige forfatterskabs ensidige jeg-monolog, brydes hér og erstattes med en dialog med verden.

I sin artikel, »Det upåfaldende. Peter Seebergs forfatterskab som litteraturhistorisk ABC«, diskuterer Anne-Marie Mai indplaceringen af Seeberg i den danske litteraturhistorie med særligt henblik på hvorledes forfatterskabet kun dårligt lader sig rubricere i forhold til det Mai tidligere har beskrevet som 'modernismekonstruktionen' (dvs. fasetænkningen, mv.). Med afsæt i den reformulering af det sene 20. århundredes litteratur, som hun i efterordet til *Danske digtere i det 20. århundrede* bd. 3 initierede under begrebet 'det formelle gennembrud', fremhæver Mai en række centrale, men hidtil

kun svagt belyste aspekter ved forfatterskabet, og sætter det endvidere i relation til en række andre, svært kategoriserbare forfattere ved at foreslå 'periferiens moderne prosaeksperiment' som samlende betegnelse. Artiklen afsluttes med en pointerende analyse af novellen »Det sidste mørke« fra *Rejsen til Ribe* (1990).

Jonas Holst undersøger – som titlen på hans artikel siger – »Tid og eksistens hos Peter Seeberg« og viser, hvorledes tiden i ét greb samler og spreder menneskets forhold til sig selv, til hinanden og til det omgivende sted. I Holsts optik markerer romanen *Hyrder* (1970) en cæsur i forfatterskabet. Her er menneskene rykket tættere på hinanden end de var i de tidligere værker, og de indgår alle i en bredere social kontekst, hvorfor sproget og tiden i langt højere grad er lagt ud imellem menneskene. Som også Thyrring Andersen viser i sin artikel, er det tidlige forfatterskab kendetegnet ved, at mennesket er indspundet i sin egen tid og i bevidsthedens indre, evigt kværende monologer.

Under titlen »Litteratur og afføring« fokuserer Steen Klitgaard Povlsen på et kun perifert behandlet område indenfor litteraturstudiet – vi lader ham selv give det navn: »Lorten i litteraturen«: alene den flotte allitteration i titlen gør opgaven indbydende«, som han skriver sin artikel. Via en kulturhistorisk gennemgang af afføringens rolle og status i den vestlige kultur og litteratur retter Klitgaard Povlsen opmærksomheden mod Seebergs *Om fjorten dage* (1981) og den meget konsekvente fokusering på toiletter og afføring, som findes her. Klitgaard Povlsen viser, at den øjensynlige ligestrethed, hvormed Seeberg skildrer afføring i disse noveller, udsender et dobbeltsignal: på den ene side sidestiller den afføring med andre menneskelige aktiviteter, hvorfor den også skal behandles ligesådan. Og på den anden side udnytter den afføringens provokatoriske element til at pege på denne aktivitet som en del af den dominans, angst og fremmedhed, som råder i dette samfund, og som kalder på en frelse.

Som afslutning på Seeberg-temaet bringer vi en præsentation af det registreringsarbejde som p.t. forestår med Seebergs store arkiv på Hald Hovedgård. Lotte Thyrring Andersen, som foretager registreringen, giver her et indtryk af, hvad kasserne gemmer.

Flere af artiklerne i dette nummer af *K&K* kommer fra et seminar om Peter Seebergs forfatterskab, afholdt efteråret 2001 på Center for Dansk og Engelsk ved Syddansk Universitet i Kolding og arrangeret af Sten Klitgaard Povlsen, afdeling for Litteraturhistorie, Aarhus Universitet og Anne-Marie Mai, Syddansk Universitet. Vi takker bidragsydere og arrangører for samarbejde og tålmodighed. De aftrykte noter, korrekturer, osv. samt forsidebilledet er venligst stillet til rådighed af Seeberg-arkivet på Hald Hovedgård og

udvalgt af Lotte Thyrring Andersen. Tak til Katrine Ussing for tilladelse til at bringe illustrationerne.

Red.